

A 15-29 ÉVES ÖNKÉNTES FIATALOK JELLEMZŐI ÉS NÉHÁNY MEGJEGYZÉS AZ ADATFELVÉTELI MÓDSZERTANOKRÓL

GYORGYOVICH MIKLÓS¹

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2023.1.3-24>

Absztrakt

A fiatalok önkéntes aktivitásának fejlesztését, vizsgálatát – mind az európai unióban, mind pedig Magyarországon – az ifjúsági és önkéntes stratégiák irányozzák elő. A tanulmány célja egyrészt, hogy bemutassa a 15-29 éves magyar önkéntes fiatalok jellemzőit, másrészt kitérjen azokra a módszertani kérdésekre, problémákra, amelyek az önkéntesség vizsgálata során felmerülnek. Mindezekből következően egyfelől ismertetem a legújabb elérhető Magyar Ifjúság 2020 adatbázisán végzett másodelemzés segítségével a hazai 15-29 éves korosztályban a magukat önkéntesnek valló fiatalok jellemzőit: áttekintve általános demográfiai, társadalmi rétegződésbeli és iskolai, valamint foglalkozási mobilitásbeli állapotukat. Másfelől az adatbázis adta lehetőségeken belül, részletesen kitérek az általuk végzett önkéntesmunka jellegének, típusának, megjelenésének elemzésére. A kutatás eredményei szerint a 15-29 évesek közül mindössze 8 százalék végzett önkéntességet a kérdezést megelőző egy évben, míg korábbi kutatások ennél inkább háromszor, de akár ötször nagyobb arányokat is kimutattak már. Ezt az ellentmondást értelmezve és magyarázva a tanulmány második részében az elmúlt másfél évtized önkéntes kutatásaira támaszkodva kitérek az ifjúság körében (vagy őket is érintő) önkéntességet (is) mérő kutatások módszertani megközelítéseire, rámutatva, hogy vélhetően nem az önkéntesek aránya ingadozott számottevően, hanem a kérdésfeltevés módszertanára érzékeny egyes válaszadók képlékeny önkéntesidentitása.

Kulcsszavak: ifjúság, önkéntesség, módszertan, szekunder kutatás, kvantitatív adatfelvétel

Characteristics of young volunteers age 15-29 and comments on the data collection methodologies

Miklós Gyorgyovich

Abstract

The development and study of volunteer activities of young people – both in the European Union and in Hungary – is regulated by youth and volunteering strategies. The aim of this study is to present the characteristics of young Hungarian volunteers (aged 15-29 years) and to discuss the issues and challenges in the methodology that arise during the study of volunteering. Consequently, on the one

---

¹ Gyorgyovich Miklós, szociológus, igazgatóhelyettes, Századvég Alapítvány Társadalomtudományi Kutatócsoport

hand, I will describe the characteristics of young Hungarians between the ages of 15 and 29 who identify as volunteers by means of a secondary analysis of the most recently available Hungarian Youth 2020 database, including an overview of their general demographic, social stratification, school, and occupational mobility status. On the other hand, within the possibilities offered by the database, I will analyse the nature, type, and appearance of their volunteer work. The results of the research show that only 8 percent of the 15-29 year olds had worked as volunteers during the year prior to the survey, while previous research showed rates three to five times higher. To interpret and explain this discrepancy, in the second part of the paper, I will draw on research on volunteering over the last decade and a half and will discuss the methodological approach of the research that also measures the volunteer activities of young people, pointing out that it is probably not the proportion of volunteers that has fluctuated significantly, but the malleable volunteering behaviour of some respondents who are sensitive to the methodology of the questionnaire.

Keywords: youth, volunteering, methodology, secondary research, quantitative data collection

---

BEVEZETÉS – IFJÚSÁG ÉS ÖNKÉNTESSEG

Az Európai Unió 2018-2027 közötti tízéves időszakra vonatkozó Ifjúsági Stratégiájának (2018) egyik általános célkitűzése, hogy támogassa és még nagyobb társadalmi elismerésben részesítse a fiatalok önkéntes tevékenységét, mint a nem formális tanulás egyik legfontosabb megvalósulását. Ennek érdekében a stratégia előírja az önkéntes tevékenységek előtt álló (adminisztratív, pénzügyi és kulturális) akadályok mielőbbi megszüntetését, valamint hangsúlyt helyez a fiatalok határokon átnyúló mobilitására is (lásd Európai Szolidaritási Testület²). A cél elérése érdekében a stratégia szakpolitikai intézkedések megtételére is ösztönzi az uniós tagállamokat. Ezen szakpolitikai intézkedésekre tett javaslatok egyfelől a tevékenység során szerzett készségek mind szélesebb körű elismertetésére, másfelől a fiatal önkéntesek védelmére, tevékenységük minőségbiztosítására, valamint az önkéntesség értékének tudatosítására vonatkoznak.

Magyarországon a 2005. évi LXXXVIII. törvénnyel a közérdekű önkéntes tevékenységről koncepcionális és szakpolitikai váltás következett be az önkéntesség elismerésében, de valójában a Nemzeti Önkéntes Stratégiában fogalmazódott meg hangsúlyos célkitűzésként az önkéntes aktivitás növelésének szándéka a fiatalok körében.

---

² https://youth.europa.eu/solidarity_hu#!

A magyar fiatalok körében megjelenő önkéntesség mérése nem előzménynélküli, hiszen többek között először a Magyar Ifjúság 2008-as felmérése közölt adatokat a 15-29 éves korcsoportban jelenlévő önkéntességről (ekkor 13 százalékot regisztrálva). Ezt követően – ugyan eltérő módszertannal és definíciós bázison – a Központi Statisztikai Hivatal Munkaerő-felmérésének kiegészítő adatfelvétele közölt 2011-ben (majd 2014-ben, 2017-ben és 2019-ben) adatokat a 15-29 éves korosztály körében (is) jelenlévő önkéntességről. Ezek szerint 2011-ben a 15-29 év közötti fiatalok körében az önkéntesség átlagos szintje meghaladta a 21 százalékot, ami 2014-ben 27 százalékra, 2017-ben 32 százalékra emelkedett. Míg 2019-ben még 31 százalékot mutatott a fiatalok önkéntességi rátája, addig 2020-ban jelentősen visszaesett (27 százalék) a 2014-es szintre.

Az Önkéntesség Magyarországon 2018 felmérés eredményei szerint az önkéntes munkát végző fiatalok aránya némileg tovább növekedett, ugyanis egyharmaduk jelezte, hogy a kérdezést megelőző évben végzett önkéntes tevékenységet, további tíz százalékuk pedig azt, hogy korábban volt már ilyen tapasztalata. A növekedés hátterében vélhetően jelen van az iskolai közösségi szolgálat bevezetése, amely önmagában ugyan nem önkéntesség, de mindenképp megnyithatja az utat sokak előtt, valamint a Nemzeti Önkéntes Stratégiában előirányzott célok megvalósításáért létrehozott programok, rendezvények, amelyek egyszerre adtak lehetőséget az egyszeri, akcionalista önkéntességnek, de a hosszabb távú elköteleződésnek is.

A legfrissebb, a Magyar Ifjúság 2020 felmérés eredményei szerint látványos zuhanás következett be a fiatalok önkéntességi rátájában, mivel a 15-29 éves fiatalok mindössze 8 százaléka végzett önkéntes tevékenységet a felmérést megelőző évben. Az alacsony arány egyfelől vélhetően a világjárványnak is nagyban volt köszönhető, ugyanakkor módszertani okok is állhatnak az eredmények hátterében, amire a tanulmány második felében térek ki.

Jelen tanulmány célja tehát kettős. Elsődlegesen a legújabb ifjúságkutatás eredményeire támaszkodva mutatom be a fiatal korcsoportba tartozó önkéntesek legfontosabb jellemzőit. Az eredmények vizsgálata azért is érdemel figyelmet, mert feltételezésem szerint a 2020-as ifjúságkutatás a kifejezetten erős „önkéntesidentitással” rendelkezőket „találta meg” válaszadókként. Egyrészt ugyanis a 2020-as év „karanténjai” jelentősen visszavethették az önkéntességre fogékonyak motivációit az aktív bekapcsolódástól (vö. Flash Eurobarometer 2021), így mondhatni, a leginkább elkötelezettek vállaltak továbbra is önkéntes tevékenységet. Másrészt – tanulmányom másodlagos célját is megadva – módszertani

okokból is úgy vélem, hogy az ifjúságkutatás önkéntességet vizsgáló kérdésére sokkal inkább az erős önkéntesidentitással rendelkezők mondtak csak „igent”.

Az „önkéntesidentitás” fogalma még kevésbé tisztázott a hazai szakirodalomban. Bár elszórtan több szerző is használja a kifejezést, de ideáltipikus meghatározása, úgy tűnik, még nem alakult ki. A nemzetközi irodalomban meghatározó és többször hivatkozott Finkelstein et al. (2005) tanulmánya, amelyben a hosszú távú önkéntes elköteleződést vették górcső alá. Kiindulási pontjuk a szerepidentitás elmélete, amely arra utal, hogy az ember önképére („self”) kezdetben jelentősen hatnak a társas interakciók és mások elvárásai. Azonban minél inkább azonosítják a személyt egyfajta szereppel, annál inkább magáévá is teszi azt. Idővel a „mások” hatása tehát csökkenhet és a szerepidentitás veheti át a döntéshozás terepét, mivel a személy igyekszik következetes maradni az énképéhez. Mindez az önkéntességre átfordítva azt jelenti, hogy az önkéntesség elkezdésére irányuló döntést meghatározhatja a társas nyomás is. Azonban, ha a kezdeti tapasztalatok megfelelők és meghatározók, kialakulhat egyfajta önkéntes szerepidentitás, amikor az ember már nem pusztán valamiféle „segítőként” tekint magára, hanem valódi önkéntesként. Penner (2002) szerint ez a szerepidentitás a legerősebb közvetlen hatótényező a hosszú távú önkéntesség fenntartásához, hiszen az „önkéntesidentitás” már nem is annyira a cselekedetüket (például a segítség módját és tárgyát), hanem az önmeghatározásukat fogja jelenteni (lásd Dorner 2020) A Budapest Corvinus Egyetem Vezetéstudományi Intézetének kutatócsoportja által végzett, kvalitatív módszertanon alapuló felmérés eredményei mindezt azzal egészíti ki, hogy az önkéntesidentitás kialakulására a környezet nyomása vagy megerősítése mellett az is hat, ha a személy „önmagát az önkéntesek egy csoportjához, a közösséghez tartozónak tartja.” Hozzáteszik, hogy az önkéntesség fenntartását segíti az is, ha „családjuk, a barátaik, élettársaik [is] elfogadják az önkéntességüket.” (Bakacsi 2011:211-212).

Az előbbieket alapján tehát azt mondhatjuk, hogy az erős önkéntesidentitás ideáltipikus formája az, amikor valaki elsősorban azért végez önkéntes tevékenységet, mert önmagát „önkéntesnek” tartja, és ezt nem külső nyomás hatására teszi – így önazonos maradhat ezzel a cselekménnyel. Ezt az önazonosságot fenntarthatja az is, ha a személy mindemellett úgy érzi, hogy tagja is egy formális szervezetnek vagy informálisabb szerveződésnek, amelyben önkéntességét kifejti, és amelyben egy számára pozitív értékeket közvetítő közösséghez

tartozik, amelynek küldetésével is azonosulni tud, továbbá, ha környezete is pozitív visszacsatolást biztosít számára.

Nem állítható teljes bizonyossággal, hogy a továbbiakban bemutatandó, magukat önkéntesnek valló fiatalok pontosan megfelelnek ennek a képnek, ugyanakkor azt gondolom, hogy a kutatás primer adatfelvételének időpontja (koronavírus járvány), valamint módszertana (lásd később) szükségszerűen „leválogatta” azokat, akik erősebb önkéntesidentitással rendelkeznek.

KIK A FIATAL, MAGYARORSZÁGI ÖNKÉNTESEK?

A továbbiakban tehát az erős önkéntesidentitással rendelkező fiatalok – mindazok az aktív önkéntesek, akik végeztek a kérdezést megelőző egy évben önkéntes tevékenységet – alapvető deskripciójára, valamint 2020-ban felmért helyzetének bemutatására vállalkozom. Az almintát nagy vonalakban már korábban bemutattam (Gyorgyovich 2022), most viszont némileg tovább árnyalom az ifjúsági önkéntességre vonatkozó képet: külön hangsúlyt fektetve a csoporton belüli korcsoportbontásra, másfelől további releváns változók mentén is bemutatva őket. A szűk almintaméret (n=159) miatt azonban fontos kitétel, hogy az ismertetett eredmények csak irányadók, főleg a mutatott tendenciák tekinthetők mérvadónak.

Alapvető ismérvek

Általános tapasztalat, hogy az önkéntességet végzők körében általában magasabb a nők aránya. A 2020-as adatfelvétel ráerősít minderre azzal, hogy az almintában is 46,5 a férfiak, míg 53,5 százalék a nők aránya. Három korcsoportra bontva a 15-29 éveseket, két jellegzetesség emelhető ki: a 15-17 évesek és 18-24 évesek esetében mintátlag feletti a nők aránya, illetve a férfiak aránya a 25-29 évesek körében 61,9 százalékot tesz ki (1. táblázat).

Iskolai végzettség szerint továbbra is az érettségizett, de diplomát (még) nem szerzett fiatalok körében figyelhetjük meg a relatív többséget, az önkéntesek 39,2 százaléka tartozik ide, míg az egyetemisták is közel negyedüket a szakmunkás vagy szakközépiskolai végzettségűek pedig 7,6 százalékukat teszik ki.

A felvétel (2020) idején a magukat önkéntesnek vallók relatív többsége (42,4 százaléka) főleg a kisebb – azaz nem megyeszékhelyek és nem megyei jogú – városok, illetve további bő ötödük a falvak lakói köréből kerültek ki. További szűk negyedük a nagyobb városokban élt, míg

mindössze nyolcaduk volt budapesti lakos. Ez az eloszlás lényegben megfelel a 2018-as adatfelvételben mérteknek, de olybá tűnik, hogy a fővárosban lakó önkéntesek aránya a korral együtt növekszik, míg a községi hovatartozás (ha nem is olyan mértékben), esetében ennek ellenkezője látható (1 táblázat).

1. táblázat A 15–29 éves aktív önkéntesek főbb demográfiai jellemzői

		15-17 éves	18-24 éves	25-29 éves	Összes aktív önkéntes
Nem	Férfi	43,3%	40,2%	61,9%	46,5%
	Nő	56,7%	59,8%	38,1%	53,5%
Településtípus	Budapest	3,3%	10,6%	20,9%	12,0%
	Megyei jogú város, megyeszékhely	26,7%	24,7%	18,6%	23,4%
	Város	43,3%	42,4%	41,9%	42,4%
	Község	26,7%	22,4%	18,6%	22,2%
Iskolai végzettség	8 általános osztály vagy annál kevesebb	100,0%	17,2%	4,9%	29,7%
	Szakmunkás végzettség		5,7%	17,1%	7,6%
	Érettségi		59,8%	24,4%	39,2%
	Diploma, PHD		17,2%	53,7%	23,4%
Vallásosság	Vallásos, az egyház tanítását követi	10,0%	7,0%	7,1%	7,6%
	Vallásos a maga módján	26,7%	55,8%	61,9%	51,9%
	Nem tudja megmondani, hogy vallásos-e vagy sem	10,0%	5,8%	7,1%	7,0%
	Nem vallásos	53,3%	31,4%	23,8%	33,5%

Forrás: Magyar Ifjúság 2020, adatbázis, saját szerkesztés.

A nemzetközi és hazai vizsgálatok arra mutatnak rá, hogy a magasabb fokú vallásosságot felmutatók körében nagyobb fokú önkéntességre való hajlam figyelhető meg. (Hustinx et al. 2015; Gyorgyovich 2020). Ezért a fiatal önkéntesek vizsgálatánál is érdekes kérdés, hogy körükben is megfigyelhető-e a magasabb fokú vallásosság akár mint motivációs (erről lejjebb), akár mint önbevalláson alapuló tényező. A Magyar Ifjúság 2020 adatfelvétel alapján első ránézésre úgy tűnik, hogy bár érzékelhetők különbségek, de szignifikáns eltérés nem mutatható ki: az önkéntestapasztalattal nem rendelkezőknek csak 4,6 százaléka tartotta magát „egyháza tanítása szerint” vallásosnak és 50,4 százalék pedig a „maga módján vallásosnak”, addig az önkéntesek körében ezek aránya 7,6, illetve 51,9 százalék volt. Ugyanakkor a „maga módján vallásos” válaszlehetőség kiemelkedő mértékű választása viszont rámutat, hogy a vallásosság-mérésre használt kérdés már némileg erodálódott (túl sokan

kerülnek egy kategóriába), vélhetően egy differenciáltabb Likert skála alkalmazása eltérő és szignifikáns eredményt adna.

Az önkéntes fiatalok rétegződésének és mobilitásának jellemzői

A 2020-as ifjúságkutatás a fiatalok rétegződés- és mobilitás vizsgálatára is lehetőséget adott. Előbbi egyfelől önbevallás alapján egyetlen eredeti változóban is megragadható (melyik réteghez tartozónak tekinti magát a válaszadó), másfelől többdimenziós statisztikai eljárásokkal magunk is elvégeztünk egy tágabb megközelítésű, számos tényezőt számításba vevő rétegződésvizsgálatot. (Gondi et al. 2021).

Amennyiben kizárólag a szubjektív önjellemzést vesszük számításba, gyenge, de fennálló szignifikáns kapcsolatot láthatunk.³ Azaz az erős önkéntesidentitással rendelkezők tipikusan feljebb nivellálják magukat, mint a nem önkéntesek (a felső-közép/felső rétegekbe sorolta magát az önkéntesek 10,1 százaléka, és a nem önkéntesek 6,3 százaléka). E kérdéstípusnál a tipikusnak tekinthető „középre húzás” jelensége körükben is megfigyelhető: a magukat önkéntesnek vallók 58,2, a nem önkéntesek 52 százaléka érzi úgy, hogy a középső társadalmi rétegbe tartozik. A korcsoporti eltérések az önkénteseken belül jelentősebbnek mutatkoztak, ami részint az korról, részint az optimálisabb saját anyagi helyzettel lehet összefüggésben, ugyanis: a felső rétegek valamelyikébe az egészen fiatal válaszadóknak csak 3,3, a 18-24 éveseknek 9,3, míg a 25-29 éveseknek 16,7 százaléka kategorizálta magát.

A 2021-ben megjelent (Gondi et al. 2021) – főkomponenselemzésen és hierarchikus klaszterelemzésen alapuló – rétegződésmodellünk⁴ 7 klaszterre⁵ bontotta a 15-29 éves válaszadókat. Az így kapott változónak az önkéntességgel való kapcsolata már relatíve „erősebb”, de nem kiemelkedő erejű szignifikáns kapcsolatot jelöl.⁶ Egyfelől jól látható, hogy mind az aktív, mind a már nem aktív (korábban, mint egy éve volt) önkéntesek relatív többsége a kvázi legnívósabb, „műveltségbe fektetők” klaszterébe tartozott, akiknek nagyobb hányada minden vizsgált faktor mentén átlagos vagy átlag feletti pozíciót vett fel, kiváltképp a kulturális tőke (nyelvtudás, várható végleges iskolai végzettség) terén. Az aktív önkéntesek 36 százaléka

---

³ p=0,003

⁴ A modellben számításba vett tényezők: *jövőkép, anyagi helyzet, modernizációs eszközökkel való ellátottság; politikai aktivitás; társadalmi kapcsolat; műveltség.* (Gondi et al. 2021)

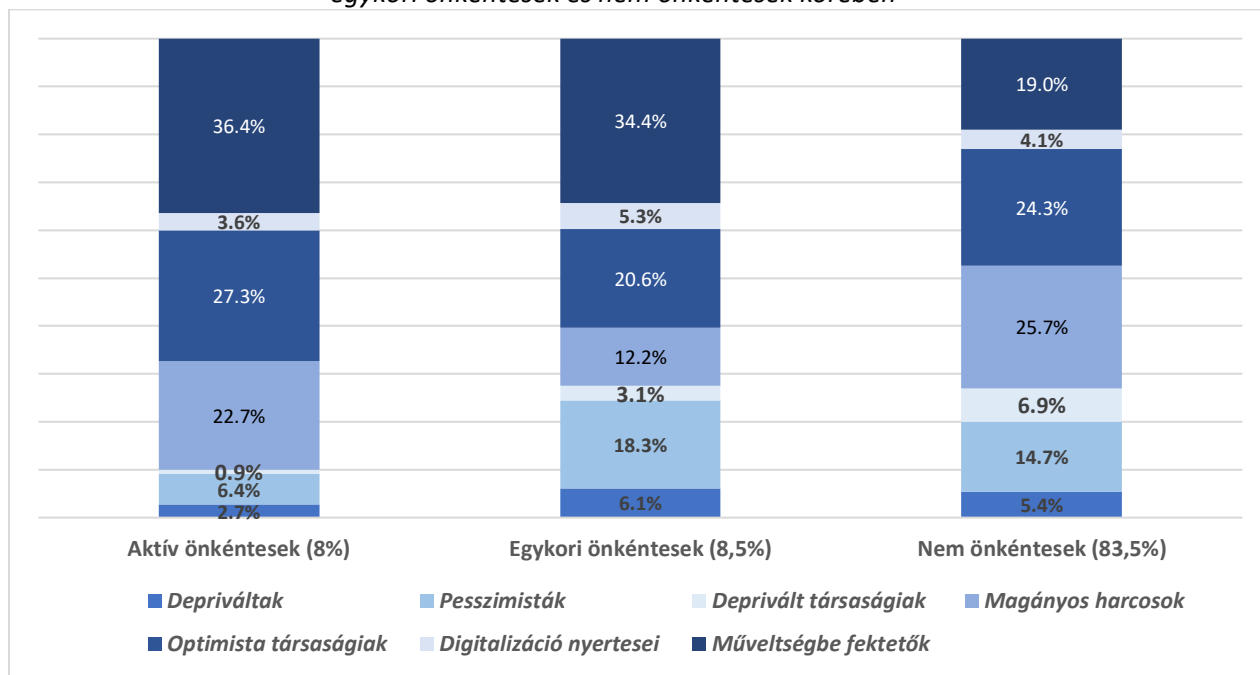
⁵ Depriváltak; Pesszimizták; Deprivált társaságai; Magányos harcosok; Optimista társaságai; Digitalizáció nyertesei; Műveltségbe fektetők;

⁶ p=0,000

míg a nem önkénteseknek csak 19 százaléka tartozott ebbe a klaszterbe. Az „optimista társaságiaknak” elnevezett klaszterbe tartozók két legerősebb jellemzője a kiterjedt informális kapcsolati háló, valamint a saját jövőképpel való elégedettség. Ez az aktív önkéntesek 27,3 százalékára, a már nem aktív önkéntesek 20,6 százalékára, a nem önkéntesek 24,3 százalékára volt jellemző.

A jelen számban megjelenő tanulmányukban Bocsi és szerzőtársai (2023) (jobb társadalmi státuszú csoportokba tartoznak-e az önkéntesek) hipotézisük vizsgálatára többváltozós modellt alkalmaztak. Ez szintén arra mutatott rá, hogy felfedezhetők a fenti vizsgálat eredményeivel megegyező sajátosságok, miszerint a magaskultúra- és szórakozásorientált fiatalok aránya magasabb az önkéntesek, mint az ilyen tapasztalattal nem rendelkezők között, továbbá a szórakozás-orientáltság pozitív összefüggésben állt a szubjektív anyagi háttérrel is. Ugyanakkor kimutatták azt is, hogy a középfokon és alacsonyabban iskolázott apák esetén is nagyobb az önkéntesség esélye.

1. ábra: A magyarországi fiatalok társadalmi klasztereinek megoszlása a 15–29 éves önkéntesek, egykori önkéntesek és nem önkéntesek körében

Forrás: Magyar Ifjúság 2020, adatbázis, saját szerkesztés.

Végül egyfajta vertikális mobilitásvizsgálatra is lehetőséget ad az adatfelvétel, tekintve, hogy mind a fiatalok, mind a szüleik iskolai végzettségét, valamint a saját és a szülők foglalkozási pozícióját 10-fokú skálán mérték fel. Így részletekbe menően lehet elkülöníteni a szüleikhez képest felfelé, lefelé és nem mobil fiatalokat. Azonban mivel mind a két tényező mentén még

egy rendkívül képlékeny korcsoportról van szó, az iskolai végzettségen alapuló mobilitást csak azon fiatalok mentén számítottuk ki, akik már nem járnak iskolába, tehát végzettségük jelen pillanatban véglegesnek tekinthető. A foglalkozási pozíción alapuló mobilitást pedig értelemszerűen csak azok esetében vizsgáltuk, akik jelenleg már végeznek pénzkereső tevékenységet, így meg tudták határozni saját pozíciójukat a vonatkozó kérdés esetén.

Az egyszerűség kedvéért mind a két esetben a magasabban képzett, illetve a magasabb pozícióban dolgozó szülőhöz képest vizsgáltam a fiatalok helyzetét. Az eredmények azt mutatták, hogy iskolai végzettség mentén a vizsgált almintába tartozók összességének relatív többsége, 37,9 százaléka felfelé mobil magasabban képzett szülőjéhez képest, 37,2 százalékuk nem mobil (tehát azonos szintű végzettséggel rendelkezik), 24,9 százalékuk pedig képzetebb szülőjéhez képest lefelé mobil. Érdekes, hogy a teljes almintában az önkéntesek aránya ettől nem tér el szignifikánsan, ugyanakkor az aktív önkéntesek körében 45,9 százalékos, és figyelemre méltó, hogy a már nem önkéntesek között 50 százalékot tesz ki a felfelé mobilak aránya.

A foglalkozási mobilitás vizsgálatakor már ambivalensebb adatokat kaptunk. Az látható, hogy a dolgozó fiatalok 22,9 százaléka már most magasabb státuszban dolgozik az eleve magasabb pozícióban tevékenykedő szülőhöz képest, és 42,8 százalékuk immobil, míg 34,3 százalékuk pedig (egyelőre) lefelé mobil, ami a korcsoport tekintetében még nem meglepő eredmény. Az önkéntesek, egykori önkéntesek és nem önkéntesek eredményei között statisztikai értelemben, noha nincs számottevő különbség, de valamelyest jelzésértékű, hogy az önkéntes tapasztalattal rendelkezők között az előbb említett almintá-átlagnál megint csak magasabb arányban figyelhetők meg a felfelé mobil válaszadók (a jelenleg önkéntes fiatalok között 29,8, az egykori önkéntesek között 27,2 százalék). Ugyanakkor érdekes, hogy a foglalkozás szerinti értelemben lefelé mobil fiatalok is aránylag többen vannak az önkéntesek között, mint a teljes mintában vagy a nem önkéntesek körében (41-44 százalék).

Az aktív, erős önkéntesidentitású fiatalok tevékenységének természetét

Megsegítettek köre és tevékenység szerkezet. A Magyar Ifjúság 2020 kutatás arra is rákérdezett, milyen formában és milyen jellegű önkéntességet végeztek a fiatalok. Ilyen módon meg tudunk különböztetni

- a kizárólag formális (szervezeti),
- a kizárólag informális (magánúton) és

- a mindkét formában tevékenykedő önkénteseket.

A megkérdezés előtti egy évben is aktívan ténykedő, valamint egykori önkéntesek összesen 71 százaléka jelezte, hogy civil szervezeteknél (44 százalék), önkormányzatoknál (24 százalék), egyházi szervezeteknél (10 százalék) vagy épp gazdasági szereplőknél (8 százalék) végzett önkéntes munkát, sokan akár több eltérő szervezet körében is.

Ugyanakkor a korábbi önkéntesfelmérések trendjeivel egyező módon a magukat önkéntesnek vallók 85 százaléka részben vagy egészben informális módon tevékenykedett (43 százalékuk szomszédok, 30 százalék a nagyobb közösség, 38 százalék nem rokon ismerősök, 28 százalék ismeretlenek, 26 százalék közös hobbi, érdeklődés alapján kialakult ismerősi kör, 38 százalék munkatársak/osztálytársak körében).

A két csoport között viszont jelentős volt az átfedés. Az önkéntes fiataloknak nem kevesebb, mint kétharmada formális és informális utakon is talált magának lehetőségeket, mellettük csak 8,8 százalékuk tevékenykedett kizárólag szervezett körülmények között, negyedük pedig kizárólag ezeken kívül, informálisan nyújtott segítséget, támogatást valakiknek. Korcsoportok szerint az eltérés nem volt szignifikáns, mindazonáltal olybá tűnik, hogy a legfiatalabbak (15-17 évesek) esetében a kizárólag informális önkéntesek aránya némileg alacsonyabb, mindössze 22 százalék, ami korosztályi adottságnak is tekinthető, hisz ebben a korban még inkább a formális keretekbe foglalt tevékenykedés jellemzőbb.

A kutatás rákérdezett arra is, hogy konkrétan mely területen végeztek önkéntes tevékenységet a fiatalok. Összesen 19 kategória⁷ közül jelölhettek meg akár többet is, és az eredmények azt mutatták, hogy főleg öt terület emelkedett ki az említések nagysága szerint. Ezek közül a legjellemzőbb volt a környezet- és állatvédelem, valamint ifjúsági terület, (ez utóbbit a válaszadók egy-egy negyede jelölte meg). Harmadik és negyedik helyen az egészségügyi, illetve a szociális ellátási terület említették (20-20 százalékban), majd pedig ötödikként a kulturális területet (11 százalékban). A többi 14 területet ennél jóval kisebb említési arányt kapott.

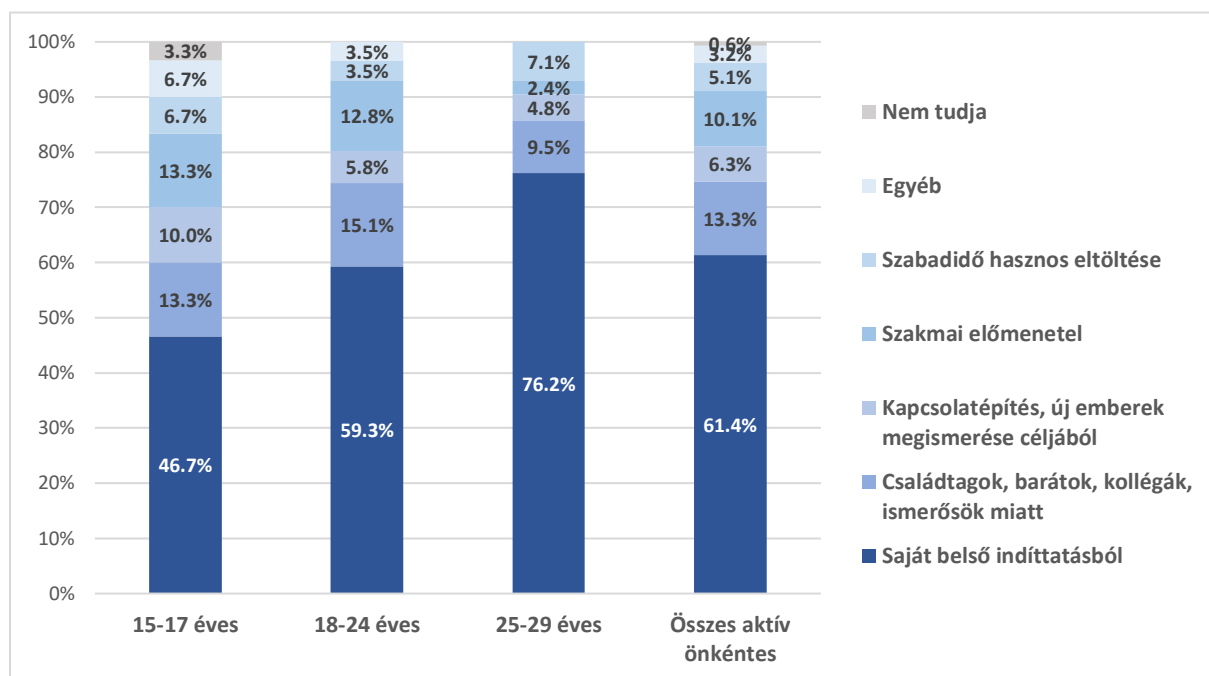
---

⁷ Egészségügy, Gazdaságfejlesztés, Ifjúsági, Jogvédelem, Környezet- és állatvédelem, Közbiztonság védelme, Kultúra, Kutatás, Nemzetközi kapcsolatok, Oktatás, Polgárvédelem és tűzoltás, Politika, Sport, Szabadidő-hobbi, Szakmai-gazdasági érdekképviselő, Szociális ellátás, Településfejlesztés, Többcélú adományozás / nonprofit szövetségek, Vallás/egyház.

A további, korcsoportok szerinti bontás a mintaméret miatt az említett 4-5 területen lehetett releváns, viszont szignifikáns eltérést⁸ kifejezetten csak a szociális ellátáshoz kapcsolódóan láttunk, azaz az ezen a területen dolgozók főleg a 25-29 évesek körében domborodik ki, az ilyen korú önkéntesek 40,5 százaléka jelölte meg a területet, míg az ennél fiatalabbak az előbbieken említett 20 százalék alatt.

Mi motiválja a fiatalokat az önkéntességre? Értelemszerűen fontos kérdés, hogy mi motiválja a fiatalokat az önkéntességre. Az aktív, tehát erős identitással bíró önkéntesek többsége (61,4 százaléka) saját belső indíttatását jelölte meg válaszként. Emellett kisebb számban voltak olyanok is, akik családtagok, barátok, kollégák ismerősök miatt váltak önkéntessé, míg a harmadik, relatíve nagyobb csoportnak pedig fontosabb szempont a szakmai előmenetel volt. Bár csak irányadóként szabad kezelni, de érdekes tendencia bontakozik ki az eltérő korú önkéntesek között. A belső indíttatás látványosan emelkedik a korrallal, míg a legfiatalabbak esetében a szakmai előmenetel vágya, a családtagok, ismerősök hatása vagy épp a kapcsolatépítés tűnik erősebb hajtóerőnek (ezek mintha csökkennének a 25-29 évesek között, akik körében egyedül a szabadidő hasznos eltöltése nő meg a belső indíttatás mellett).

2. ábra: Aktív, erős önkéntesidentitású fiatalok elsődleges motivációja az önkéntes tevékenység végzésére

Forrás: Magyar Ifjúság 2020, adatbázis, saját szerkesztés.

⁸ p=0,005

A jövőbeni szándékok az önkéntességgel kapcsolatosan. A kutatás a jövőbeni tervekre is kitért, amely kérdést kizárólag az önkéntesség terén inaktívak és tapasztalattal egyáltalán nem rendelkezőknek tették fel (tehát a kutatás pillanatában kvázi aktívnak számító, magukat önkéntesnek vallóknak nem). Az így létrejövő nem-önkéntes almintá 18,6 százaléka jelezte, hogy szeretné egyszer, illetve újra kipróbálni magát e téren. Mindössze 3 százaléka rendelkezett erre vonatkozólag konkrét tervekkel is, nagyobb részük viszont még nem tudta, miként kezdjen neki. Természetesen az önkéntes tapasztalattal rendelkező, de jelenleg inaktív válaszadók nagyságrendekkel nagyobb hányada (62 százaléka) kívánt visszalépni a területre, de konkrét tervei csak mintegy tizedüknek volt.

Korcsoportok szerinti bontásban vizsgálva a válaszokat, a jelenleg inaktív önkéntesek körében egyáltalán nem találunk, míg az önkéntes tapasztalattal nem rendelkezők körében pedig éppen hogy csak nem volt statisztikai értelemben vett szignifikáns összefüggés. Az önkéntesség iránti lelkesedés a kor előrehaladtával némileg lankadni látszott, hiszen leginkább a 15-17 évesek jelezték, hogy részt vennének a jövőben valamilyen megmozdulásban (21,6 százaléka), aminek feltételezhetően részben oka lehet az iskolai közösségi szolgálatban való részvétel is. Az ennél idősebb két korcsoportban viszont mintegy alá esik az igennel válaszoló hányada (13,2, illetve 11,9 százalékra).

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS AZ ADATFELVÉTELI MÓDSZERTANOKRÓL AZ ÖNKÉNTESÉG MÉRÉSE KAPCSÁN

Terepmunkát végző kutatóknak, elemzőknek, de a szélesebb látókörrel rendelkező olvasóközönségnek sem ismeretlen terület a konceptualizáció és operacionalizáció témaköre. Azonos témakörök (újra)mérésekor különösen is fontos, hogy módszertani értelemben minden kétséget kizáróan járjunk el mind a kérdés- és válaszlehetőség-alkotás, mind a mintavételi módszerek kiválasztása, végül pedig a terepmunka során. A tapasztalat azt mutatja, hogy még a legjobb szakmai hozzáértés és szándék esetén is egyes kérdések felvételekor ezek bármelyikének egy, a korábbiaktól eltérő változtatása merőben új

eredményeket, akár tendenciákat is szülhet (Bartal 2022). Már egy bevett kérdés szórendjében történő változtatás is képes szignifikáns eltéréseket generálni (Hackett 2014).⁹ Bebizonyosodni látszik, hogy nincs ez másképp az önkéntesség témakörével sem. Bár az önkéntességkutatások kérdőívei hétköznapi értelemben véve egy látszólag egyszerűen értelmezhető változót mérnek, azaz, hogy a válaszadó végez-e/végzett-e önkéntességet egy bizonyos időszakban (leggyakrabban a kérdést megelőző 6 vagy 12 hónapban). A tapasztalat azt mutatja, hogy a megkeresés ideje, módja, a kérdés megfogalmazása és a kérdéssel való időzítése miatt mégis képlékeny változóról van szó. Ezért az eredményekben, egymást akár időben és térben is szorosán követő mérések esetén is, jelentős ingadozások mutathatók ki. Mint láttuk a fentebb kifejtett elemzésben, a határozottabb önkéntesidentitással rendelkezők viszonylag könnyedén magukra ismernek eltérő definíciós bázisú vagy akár alapvetően eltérő tematikájú kérdőívben feltett kérdések esetén is. A kevésbé vagy egyáltalán nem „tudatos” önkéntesek viszont az önkéntességet firtató kérdésre nem feltétlenül adnak egyértelműen pozitív választ – ebből fakadóan pedig kompromisszumok meghozatalára kényszerülünk az eredmények interpretációja során.

Mindez tehát részben abból adódik, hogy az önkéntességnek számos meghatározása létezik a kutatási szakirodalomban. Cnaan et al. (1996) már közel három évtizeddel ezelőtt több mint 300 tanulmány áttekintését követően is azt találták, hogy a legtöbb kutató még csak nem is határozta meg egyértelműen, mit ért „önkéntesség” alatt. Akik viszont mégis megtették, azok nagyon eltérő, egymást olykor átfedő, máskor kizáró definíciós bázisokról indultak. Cnaan és munkatársai (1996) négy definíciós tengelyt azonosítottak, amelyek köré a talált meghatározásokat rendezték, aszerint, hogy az adott szempont szerint mennyire megengedő (tág), vagy szigorú (szűk) definíciónak volt megfeleltethető.

- Szabad akarat: egyes önkéntesség-meghatározások a teljesen szabadon meghozott segítségnyújtási döntésekre „korlátozták” az önkéntesség meghatározását. (Smith 1982; Fair Labor Standard Act 1985; Van Til 1988.) Ennek egyfajta kitérített értelmezési-kerete, amikor egyes felmérések kiszélesítették az önkéntesség értelmezését: így például – az

---

⁹ Pusztán a példa kedvéért érdemes rámutatni egy merőben más kutatási területre is, a felekezeti hovatartozás-, illetve a vallásosságmérésekre, amely téma már csak a népszámlálások során is rendre újra és újra felmérésre kerül, (nem beszélve az ad hoc kutatásokról), viszont általános tapasztalattá vált, hogy a kérdéssel való megváltoztatása, vagy éppen a kizárólag személyes után hibrid (online adatfelvétellel kiegészített) adatfelvételre történő áttérés akár merőben újra rajzolhatja egy társadalom vallási térképét, szakmai és újságírói értelmezési viták tömegét generálva. (vö. Máté-Tóth – Nagy 2013)

immár nálunk iskolai keretek között is megjelent –, kvázi kötelező szolgálatvállalást is beleértve értekeztek az önkéntességről (Scheier 1980; American Red Cross 1988).

- Juttatások „megengedése”: voltak szerzők, akik kizárólag a teljesen fizetetlen munkát tartották önkéntességnek (Hodgkinson et al. 1982; Fair Labor Standard Act 1985; Corpus Juris Secundum 1994). Más tanulmányok a kisösszegű ösztöndíjjal vagy a piaci szint alatti bérezéssel járó feladatvállalást is ideértették (Scheier 1980; Smith 1982; American Red Cross 1988.).
- Formális – informális korlátok: az intézményi affiliációra építő megközelítések körében egyesek kizárólag a nonprofit vagy más intézménynél végzett formális munkát vették számításba¹⁰ (Scheier 1980; Jenner 1982; American Red Cross 1988.), míg mások akár az informális, spontán segítséget is idecítálták (Hodgkinson et al. 1982; Van Til 1988; Ellis et al. 1990).
- Kedvezményezett kör: egyes szerzők kizárólag a kérdezett érintetti, családi, baráti körétől eltérő „mások”, azaz tágabb értelemben vett társadalom megsegítésére irányuló munkát vették számításba (Scheier 1980; Jenner 1982; Fair Labor Standard Act 1985; Van Til 1988), míg mások azt a munkát is ideértették, amely a barátok vagy a saját család javát szolgálja, esetleg olyan intézményt támogat, amelynek az önkéntes maga is tagja, tehát érintettje, hasznélvezője (Hodgkinson et al. 1982; Smith 1982; Ellis et al. 1990).

Cnaan és munkatársai (1996) szerint a négy tengely mentén rendeződő definíciók között egyfajta fokozatosság figyelhető meg. Így általánosságban igaz, hogy a szigorú definíciók alapját minden más definíció is elfogadja, ugyanakkor a megengedőbb definíciók tovább tágítják a kört. Például a szabad akarat esetén az a meghatározás, ami szerint a kötelező szolgálat is egyfajta önkéntesség, értelemszerűen elfogadja azt is, ha valaki szabad elhatározásból megy, fordítva viszont nem.

Magyarországon az 1068/2012. (III. 20.) Kormány határozat a Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012–2020 elfogadásáról és a végrehajtásához szükséges középtávú feladatokról rendelkezik az önkéntesség-definíciójáról is. Ennek értelmében „az önkéntesség olyan tevékenység, amelyet a személy szabad akaratából, egyéni választása és motivációja alapján, a pénzügyi hasznoszerzés szándéka nélkül végez más személy, személyek vagy a közösség javát

---

¹⁰ lásd KSH Statisztikai Tükör – A nonprofit legfontosabb jellemzői éves online periodika.

szolgálva.” Bár a stratégia elviekben hatályát veszítette, és még nem született meg annak folytatása, így jelen tanulmányban is ezt vesszük origónak, sőt az Önkéntesség Magyarországon 2018, továbbá a Magyar Ifjúság 2020 c. kutatás megfogalmazásukban ugyan némileg eltérően,¹¹ de ezt a meghatározást használták definíciós bázisukként. A meghatározás három kulcsfontosságú jellemzőt sorol fel, amelyek megközelítőleg pontosan írják le azt, amit konszezusosan önkéntességnek nevezhetünk.

A gyakorlati tereptapasztalatok alapján azonban néhány megjegyzéssel szeretnék élni a NÖS önkéntes-definíciójának három kitételével kapcsolatban.

- Először is a meghatározás leszögezi, hogy a tevékenységet az egyén szabad akaratából, saját motivációjából fakadóan kell végezni. Némi distanciát téve meg kell jegyezni, hogy a primer kutatási gyakorlat közben némileg szürkezónát jelentenek az iskolai közösségi szolgálati (IKSZ) programok, amelyek lényegében *megkövetelik* a bekapcsolódást olyan jellegű feladatokba, amelyeket sok más esetben akár önkéntesek végeznek. Emellett előfordul, hogy az amúgy is önkéntes középiskolai diákok kapnak lehetőséget szervezetüktől arra, hogy 50 órát leigazoljanak az egyébként önkéntes motivációból fakadó, gyakorlatilag is önkéntes öntudattal végzett tevékenységükből. Kutatási szemszögből ez viszont azt a kevésbé optimális helyzetet indukálja, hogy némely esetekben a válaszadók bizonytalanok abban, mit tekinthetnek önkéntességnek, és mit ezen kívüli szolgálatnak, főleg, ha a tevékenység valójában azonos. A gyakorlatban azonban – az egyszerű és gyors válaszadásra törekedve – az adatközlők ebbe igazán bele sem gondolnak. Így azok, akik egyébként nem végeznek önkéntességet, de az 50 óra szolgálat miatt adott esetben igennel válaszolnak az ezt firtató kérdésre, sőt, a gyakoriságot firtató kérdés esetén is ideszámolhatják tevékenységüket.
- A második kitétel kimondja, hogy a tevékenységet elsősorban nem anyagi haszonszerzés fejében szabad végezni, viszont (helyesen) teret hagy a költségtérítés, vagy akár némi jelképes materiális juttatásnak is. Itt nem érzékeltünk értelmezésből adódó problémákat.
- Harmadszor viszont a kormányhatározatban szereplő önkéntesség meghatározás kifejezi azt is, hogy az önkéntes tevékenységnek az önkéntesen kívül „más személy, személyek vagy a közösség javára” kell válnia. A meghatározás azonban nem zárja ki a baráti kört vagy a

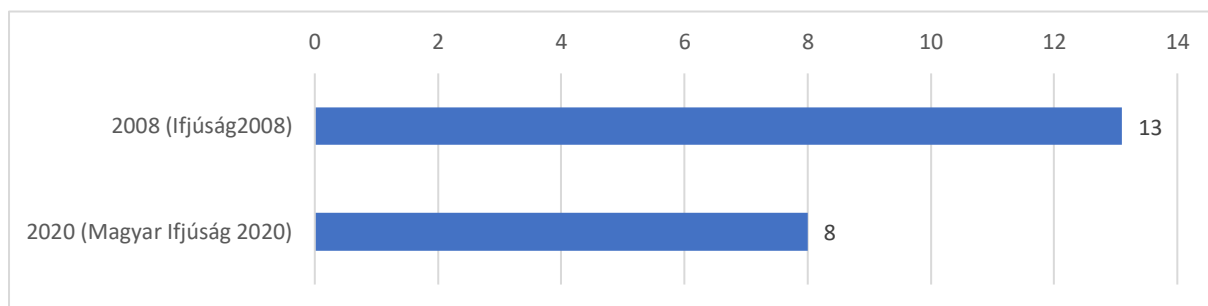
---

¹¹ Mindkettő használta a „szívesség” kifejezést, valamint a próbakérdés során tapasztaltak miatt további kiegészítésként kikötötte, hogy barát vagy családtag javára végzett tevékenység nem tartozik az önkéntesség körébe.

családot. Ez természetesen döntés kérdése is lehet a törvényalkotó részéről, azonban az „Önkéntesség Magyarországon 2018” kutatás terepmunkáját megelőző próbakérdézés rávilágított, hogy számos megkérdezett a családtagoknak és barátoknak nyújtott természetes, hétköznapi (és amúgy önszántából, ellenszolgáltatás nélkül végzett) segítségére hivatkozva akkor is önkéntesnek sorolták be magukat, ha egyébként nem végeztek más, a tágabb értelemben vett közösség javát szolgáló semmilyen tevékenységet. Így viszont ők a kutatás többi, önkéntességet kibontó kérdését nem tudták kielégítően magukra értelmezni. Ebből adódóan a 2018-as felmérés során a döntéshozó képviselőivel egyetértésben kerültek „kizárásra” a csak barátoknak, illetve rokonoknak segítők (Gyorgyovich et al. 2020).

Az önkéntesek arányának meghatározása tehát rendkívül érzékeny a kérdésfeltevés módjára, így akár azonos földrajzi területen és alapsokaságon végzett, egymást időben is szorosan követő felvételek eredményei között is olykor elsőre nehezen értelmezhető eltéréseket figyelhetünk meg. Mint arra már más helyütt is kitértem (Gyorgyovich 2022), a fiatal önkéntesek vizsgálata kapcsán érdemes figyelmet szentelni a 2008 és 2020 közötti vizsgálati eredményeknek, amelyek a 15–29 (más esetben 18–29) évesek tevékenységeit vették górcső alá.

3. ábra: A 15 – 29 éves önkéntesek arányának alakulása az Ifjúság 2008 és a Magyar Ifjúság 2020 kutatások alapján (százalékos megoszlás)

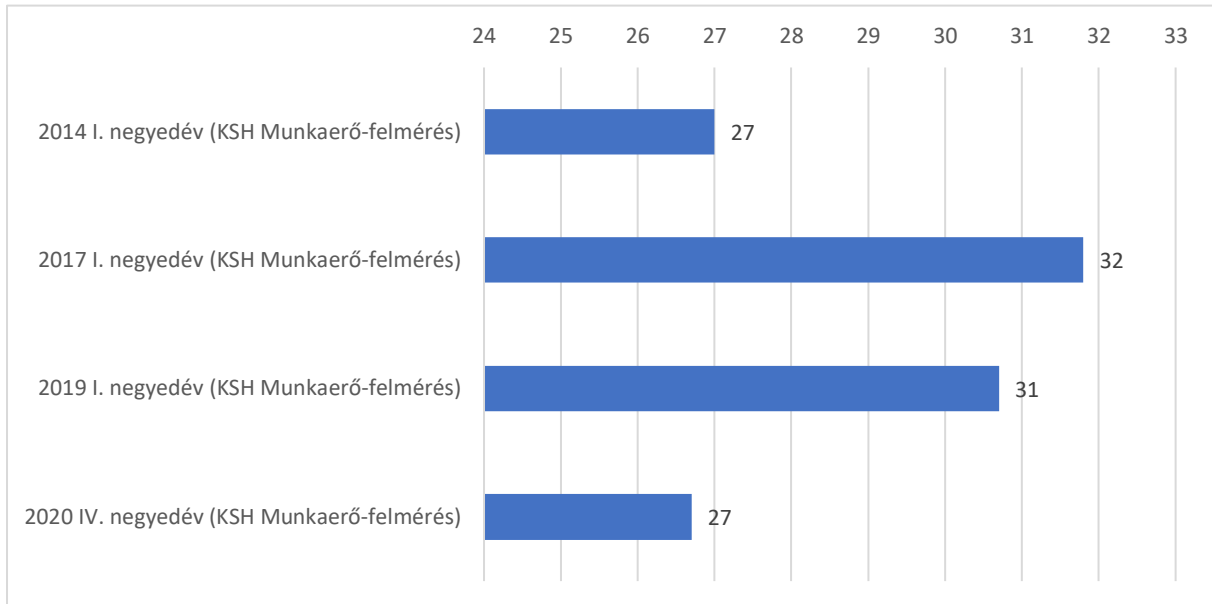
Forrás: A nagymintás Ifjúságkutatás 2008-as és 2020-as hullámainak adatbázisai.

Első megközelítésben azt mondhatnánk, hogy valamilyen oknál fogva a 2008-as 13 százalék után egy erős hullámozást látunk, akár két, egymást időben szorosan követő vagy épp átfedő adatfelvétel után is. A 3-5. ábránál tehát érdemes figyelemmel lenni az adatfelvételt végzőkre. A legfeltűnőbb eredményeket a 2008-as és a 2020-as ifjúságkutatás produkálja, amely a későbbi, illetve a korábbi kutatások eredményeitől egészen elütően alacsony értékeket mutattak. A 2020-as ifjúságkutatás 8 százalékos eredményére még a világszinten is

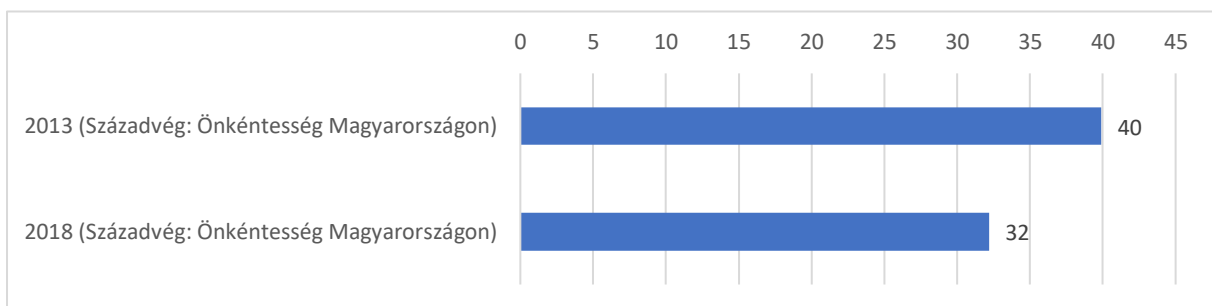
megtapasztalható pandémia általi aránycsökkentő hatás mellett is nehéz azonnali magyarázatot találni.

4. ábra: A 15 – 29 éves önkéntesek arányának alakulása a Központi Statisztikai Hivatal Munkaerő-felméréseinek 2014 -2020 közötti kiegészítő felvételei alapján

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal Munkaerő-felmérése 2014-2020 közötti STADT adatai.

5. ábra: A 18-29 éves önkéntesek arányának alakulása az Önkéntesség Magyarországon 2013/2018 vizsgálatok alapján

Forrás: A Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány Önkéntesség Magyarországon 2013 és 2018-as hullámainak adatbázisai – saját szerkesztés.

Az eltérő önkéntességi ráták mögött módszertani, illetve konceptualizációs okok bújnak meg. Ezek közül most részletesebben a kérdések struktúrájára térek ki. Amennyiben részletesen végig nézzük a már említett kutatások kérdőív-felépítését és kérdésalkotását (2. táblázat), egyértelművé válhat, hogy a ténylegesen végzett önkéntesség nem minden esetben találkozik a válaszadók fejében egy ehhez kapcsolódó önkéntesidentitással. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy az öntevékenység végzésére vonatkozó egyszerű és egyszeri rákérdezés esetén sokszor

csak esetlegesen tudatosul az emberekben, hogy az, amit tesznek,¹² valójában önkéntesség, és valamiért a segítő tevékenységüket egyáltalán nem párosul kifejezett „önkéntes-öntudattal”, hanem egyéb motivációk jelennek meg. Lényegében fel kell rá hívni a figyelmüket, hogy amit tesznek, igenis a vizsgálat tárgyához tartozik. Ebből fakadóan egy, a hétköznapokból kiszakító kérdőívfelvételi szituációban az önkéntes mivoltot firtató kérdésnél sokuk közel sem biztos, hogy azonnal „igenel” reagál. Ellenben pár megelőző kérdés feltevése után már más a helyzet. Ennek belátására az alábbi táblázatban összegyűjtöttem a közelmúlt azon kutatási kérdéseit, amelyekkel a kutatók az önkéntesek arányát kívánták meghatározni. Ehhez megvizsgáltam a kérdések „kérdőíves környezetét”, valamint az adatfelvétel módszertanát is (2. táblázat).

A vizsgált kutatások közül a Központi Statisztikai Hivatal Munkaerő-felmérése és az Önkéntesség Magyarországon kutatások mind előre tematizáltak, az önkéntességre vonatkozó kérdést többé-kevésbé körbejárva, azaz több esetben előzménykérdésekkel is felvezetve kérdeztek rá a válaszadók önkéntes mivoltára. Emellett az Önkéntesség Magyarországon 2018 kutatás az első negatív válasz után még egyszer, másodjára már részletezve a definíciót, újra rákérdezett, biztos-e, hogy a válaszadó nem végzett önkéntességet. Ezzel szemben az Ifjúságkutatás 2020 egészen eltérő témák garmadáját sorakoztatja fel, így csak a négy almintá közül az egyikben, egy rövid kérdés erejéig kérdezi a fiatal válaszadó önkéntességét, majd nemleges válasz esetén – a kérdőív hossza miatt egyáltalán nem elítélendő módon – rögtön más területekre lép tovább. A módszer kétségtelen eredménye, hogy kevesebb fiatal körében mutat ki önkéntességet, mint más felmérések. Viszont a másik oldalról szemlélve ezt a módszertani eredményt, rá kell jönnünk, hogy akik ebben a kérdőíves szituációban, a 2020-as felvételi kérdőív során (konkrétan a külföldi munkavállalási és tanulási szándékot felmérő kérdésblokk után) feltett egyszeri kérdés alapján is rögtön magukra ismernek, kétségtelenül erős önkéntesidentitással rendelkeznek.

---

¹² legyen az formális keretek között végzett jótékonyági vagy szociális szolgálat, más esetben a szakadás felajánlása civil szervezetek számára, esetleg egészen informálisan pusztán a személyszállításban történő alkalmankénti segítségnyújtás a szomszéd mozgássérültnek

2. táblázat A KSH Munkaerő-felmérések, a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány Önkéntesség Magyarországon kutatásainak 2013 és 2018-as, illetve az Ifjúság2008 és a Magyar Ifjúság 2020 adatfelvételének önkéntességre vonatkozó kérdései, és a kérdezés egyéb körülményei

Kutatás	Feltett kérdés	Kérdezés körülményei és a kérdés kérdőíves környezete
KSH Munkaerő-felmérés „Önkéntes munka” kiegészítő felvételek (2014; 2017; 2019)	Végzett Ön az elmúlt 12 hónapban háztartásán kívül élő személy(ek) javára vagy a társadalom hasznára önszántából, ingyen, ellenszolgáltatás nélkül valamilyen munkát az alábbi területeken?	A kiegészítő adatfelvétel előre tematizált és a válaszadónak előre jelzett célja az önkéntesség felmérése. Összesen 18 területre kérdeznek rá egyenként, rögtön a kérdőív elején, így a válaszadónak 18-szor kellett végiggondolnia, vajon végez-e önkéntes tevékenységet a megkérdezett területen.
Önkéntesség Magyarországon 2013	A Nemzeti Önkéntes Stratégia meghatározása szerint az tekinthető önkéntes tevékenységének, amit önszántából, ingyen, ellenszolgáltatás nélkül más személy, személyek vagy a közösség javára végez valaki. Végzett Ön az elmúlt egy évben ilyen tevékenységet?	Az adatfelvétel előre tematizált és a válaszadónak előre jelzett célja az önkéntesség felmérése. A kérdést két nyitott kérdés előzte meg rögtön a kérdőív elején: „Önnek mi jut elsőként eszébe az önkéntességről?”, „Ön szerint mi a fő különbség a munka és az önkéntes tevékenység között?” – így a konkrét kérdés előtt maga a kérdezett által került narrálásra a téma.
Önkéntesség Magyarországon 2018	1. kérdés: Önkéntes tevékenység az, amit önszántából, ingyen, ellenszolgáltatás nélkül más, családján, rokonán, közvetlen barátján kívüli személy, személyek vagy a közösség javára végez valaki. Végzett Ön valaha ilyen tevékenységet? 2. kérdés nemleges válasz esetén: Kérem, gondoljon az elmúlt egy évre. Előfordult-e, hogy önszántából, ingyen, ellenszolgáltatás nélkül segített, komolyabb szívességet tett valakinek, aki nem rokona, családtagja, közvetlen barátja, mint például háztartási munkák végzése, bevásárlás, betegápolás, állandagondozás, vagy ehhez hasonló tevékenységek?	Az adatfelvétel előre tematizált és a válaszadónak előre jelzett célja az önkéntesség felmérése. A kérdést két nyitott kérdés előzte meg rögtön a kérdőív elején: „Önnek mi jut elsőként eszébe az önkéntességről?”, „Ön szerint mi a fő különbség a munka és az önkéntes tevékenység között?” – így a konkrét kérdés előtt maga a kérdezett által került narrálásra a téma. Az adatfelvétel előtti próbakérdés és a hozzá kapcsolódó interjúk hatására szigorúbb kérdés került lekérdézésre (amely kizárja a baráti kört is), viszont egy kiegészítő kérdés is bekerült a felvételbe, hogy az informális önkéntesség (amelyhez kevesebb önkéntesöntudat kapcsolódik és amely az első – a Nemzeti Önkéntes Stratégia által meghatározott – kérdésnél sokaknál nem merült fel) szintén bemutatásra kerüljön a statisztikákban.
Ifjúság2008	Közösségi önkéntes tevékenységnek nevezünk minden olyan tevékenységet, amit az ember ingyen végez, és ami a közösség hasznát, szórakozását, segítségét szolgálja. Ide tartozik tehát bármilyen program, rendezvény szervezése vagy az abban való közreműködés, de ilyen a rászoruló segítése, a ruhagyűjtés stb. stb. – feltéve, hogy az ember ingyen végzi. Szokott-e Ön ilyen tevékenységet végezni?	Eltérő tematikájú kérdéseket követően, önkéntességre vonatkozó előzmény nélkül, egyszer kérdezett rá a kérdőív. Nemleges válasz esetén továbblépett a kérdőív más tematikára. A válaszadónak nem volt lehetősége alaposabban végiggondolnia a választát.
Magyar Ifjúság 2020	Önkéntes tevékenység az a segítség, szívesség, amit önszántából, ingyen, ellenszolgáltatás nélkül más, családján, rokonán, közvetlen barátján kívüli személy, szervezet vagy a közösség javára végez valaki. Végzett Ön valaha ilyen tevékenységet?	Eltérő tematikájú kérdéseket követően, önkéntességre vonatkozó előzmény nélkül, egyszer kérdezett rá a kérdőív. Nemleges válasz esetén még további általános attitűdkérdések következtek az önkéntességről, de a válaszadónak nem volt lehetősége alaposabban végiggondolnia a választát.

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2008-as és 2020-as hullámainak kérdőívei, KSH Munkaerő-felmérések kérdőívei, a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány Önkéntesség Magyarországon kutatásainak 2013 és 2018-as hullámainak kérdőívei – saját szerkesztés.

ÖSSZEGZÉS

Az önkéntesidentitásról a vizsgált minta jellemzői alapján azt állapíthattuk meg, hogy rendkívül képlékeny változó. Ebből fakadólag egyáltalán nem mindegy, milyen megközelítéssel, milyen kérdőíves környezetben és milyen kérdésfeltevással mérjük a jelenséget, hisz többségük nem feltétlenül tartja számon magát önkéntesként, illetve tevékenységét nem feltétlenül sorolja ebbe a körbe. Jól rámutat erre a Magyar Ifjúság kutatássorozat 2008-as és 2020-as adatfelvétele, amelyek kísérletet tettek az ide vonatkozó ifjúsági népréteg felderítésére. Eredményeinek és módszertani megközelítéseinek eltérő kutatásokkal történő összehasonlítása láthatóvá teszi, hogy mennyivel megemelkedik az önkéntesek aránya, amennyiben a kérdésnek megalapozva, előkészítő kérdésekkel „ébresztjük fel” a kérdezettek önkéntesidentitását. Ebből fakadóan kizárólag azok adhattak a kérdésre azonnali pozitív választ, akik tudatosabban élték meg tevékenységüket.

Az erős önkéntesidentitással rendelkező önkéntesek aránya a 15-29 éves ifjúsági rétegben 8 százalékot tett ki az Ifjúságkutatás 2020 felvétel eredményei alapján. A korábbi eredményekhez hasonlóan a magukat önkéntesnek vallók többsége nő (53,5 százalék) volt, de a 25-29 éves alcsoportban a férfiak aránya valamivel megelőzte a nőkéét is. Egyfajta települési migrációs tendencia is kiolvasható volt az adatokból, hiszen míg a 15-17 évesek körében alig láttunk fővárosi önkénteseket, a 25-29 évesek körében jelentősen megnőtt a fővárosaik aránya.

Az önkéntesek és nem önkéntesek között mind az iskolai végzettség, mind az iskolai mobilitás tekintetében enyhe különbségek voltak kimutathatók: az önkéntesek körében valamivel felülreprezentáltak a magasabban képzettek, illetve a felfelé mobilak. A vallásosság szerepe – bár számos tanulmány rámutat az önkéntességgel való pozitív együttjárásra – az ifjúsági almintában nem volt megfigyelhető, ami vélhetően a kutatás vallásosságot mérő kérdésének erodálódásából is következik. A társadalmi rétegek szerinti vizsgálat pedig rávilágított, hogy az önkéntesek valamivel nagyobb arányban jelennek meg a magasabb presztízsű társadalmi pozíciókban.

A fiatal önkéntesek tevékenységéről pedig elmondható, hogy negyedük (főleg az idősebbek) kizárólag informális utakon, egész kis hányaduk, kevesebb mint minden tizedik önkéntes pedig kizárólag szervezeti keretek között tevékenykedett. Jelentős hányaduk viszont – éppen kétharmaduk – mindkét területen próbára tette magát. Tevékenységük főként öt területre

fókuszált: környezet- és állatvédelem, ifjúság, egészségügy, szociális ellátás, kultúra. Korcsoporti eltérést egyedül a szociális ellátáshoz kapcsolódóan találunk, ahol főleg a 25-29 évesek dolgoznak nagyobb arányban. Az önkéntesek zöme saját belső indíttatásból választotta ezt a tevékenységet, és az így válaszolók aránya lineárisan nő a mind magasabb életkorral. A fiatalabbak relatív többsége is inkább ezt a faktort választotta, viszont a kapcsolatépítés és szakmai előmenetel mintha valamivel fontosabb volna számukra, mint a legidősebb csoportnak.

IRODALOM

- American Red Cross (1988): *Volunteer 2000 study: Volume I*. Washington, DC: American Red Cross
- Bartal Anna Mária (2022): Ifjúsági önkéntesség 2020 - avagy a hazai önkéntes-kutatások néhány falra hányt borsójáról. *Önkéntes Szemle*, 2(3) pp. 131-138. DOI: 10.53585/OnkSzem.2022.3.131-138
- Bakacsi Gyula (2011): *Megváltozott munkaképességű munkavállalók és frissdiplomás munkanélküliek sikeres belépése a munka világába – kutatási zárótanulmány a „Közösen a jövő munkahelyeiért” Alapítvány Kuratóriumának kutatói pályázatára.* Budapest (http://faydigitaliskonyvtar.hu/uploads/megvaltozott_munkakepessegu_munkavallalok_kutato_i_palyazata_01.pdf Letöltés: 2023. február 7.)
- Bocsi Veronika–Fényes Hajnalka–Markos Valéria (2023): A magyarországi fiatalok önkéntességét meghatározó tényezők – különös tekintettel a szabadidő felhasználására. *Önkéntes Szemle*, 3(1) pp. 25-56.
- Cnaan, Ram –Handy, Femida –Wadsworth, Margaret (1996): Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(3) pp. 364–383. <https://doi.org/10.1177/0899764096253006>
- Dorner László (2020): *Az önkéntesség lélektani vonatkozásainak empirikus vizsgálatai.* [Doktori (PhD) értekezés]. Debreceni Egyetem (<https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/bc2d5d2a-6411-4ead-9b38-b59374e6e46a/content> – Letöltés: 2023. február 7.)
- Ellis, Susan J. – Noyes, K.H. (1990): *By the people: A history of Americans as volunteers.* San Francisco: Jossey-Bass, Publishers.
- Finkelstein, Marcia A. – Penner, Louis A. – Brannick, Michael T. (2005): Motive, role identity and prosocial personality as predictors of volunteer activity. *Social Behavior and Personality*, 33(4) pp. 403–418.
- Flash Eurobarometer (2021): *European Parliament Youth Survey* (<https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2021/youth-survey-2021/report.pdf> – Letöltés: 2023. február 6.)
- Gondi-Bokányi Zita – Gyorgyovich Miklós – Pillók Péter (2021): Magyarországi fiatalok társadalmi mobilitása és rétegződése. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején.* Budapest: Társadalomkutató Kft. (<https://ifjusagkutatointezet.hu/kiadvany/a8-magyar-fiatalok-a-koronavirus-jarvany-idejen-tanulmanykotet-a-magyar-ifjusag-kutatas-2020-eredmenyeirol> – Letöltés: 2023.01.13.)
- Gyorgyovich Miklós – Menich Dóra – Simon Nikolett – Kollár Dávid – Szodorai Dóra (2020): *Önkéntesség Magyarországon 2018.* Budapest: Századvég Kiadó.

- (<https://szazadveg.hu/2022.%20j%C3%BAlius%2011-ig%20R%C3%89GI/tarsadalomtudomanyi-kutarcocsoport/nkentesseg-magyarorszagon-2018-szazadveg.pdf> – Letöltés: 2023.01.13.)
- Gyorgyovich Miklós (2022): Az erős önkéntesidentitással bíró fiatal önkéntesek alakulása a koronavírus árnyékában. In. Székely Levente (szerk): *HorizontON – Aktuális kérdések a magyarországi fiatalok élethelyzetéről és életmódjáról*. Budapest. Ifjúságkutató Intézet (https://unp.hu/hir_docs/262_horizonton_2022_web_pages.pdf – Letöltés: 2023.01.13.)
- Hackett, Conrad (2014): Seven things to consider when measuring religious identity. *Religion*, 44(3) pp. 396–413.
- Hodgkinson, Virginia A. – Weitzman, Murray S. – Van Til, Jon (1988): *Mapping the third sector*. Washington, DC: Independent Sector
- Hustinx, Lesley – von Essen, Johan – Haers, Jacques – Mels, Sara (2015): *Religion and volunteering – Complex, contested and ambiguous relationships*. Springer, Cham, https://doi.org/10.1007/978-3-319-04585-6_1
- Jenner, Jessica R (1982): Participation, leadership, and the role of volunteerism among selected women volunteers. *Journal of Voluntary Action Research*, 11(4) pp. 27-38.
- Központi Statisztikai Hivatal (2016): Az önkéntes munka jellemzői. Budapest, KSH (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentes.pdf> – Letöltés: 2023. február 5.)
- Máté-Tóth András – Nagy Gábor Dániel (2013): 2011-es népszámlálás vallási adatairól. Egyház és Társadalom. (<https://www.egyhazestarsadalom.hu/2013/04/04/mate-toth-andras-nagy-gabor-daniel-a-2011-es-nepszamlalas-vallasi-adatairol/> – Letöltés: 2023. január 15.)
- Penner, Louis A. (2002): Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues*, 58, pp. 447–467
- Scheier, Ivan H. (1980): *Exploring volunteer space*. Boulder, CO: Volunteer: National Center for Citizen Involvement.
- Smith, David H. (1982). Altruism, volunteers, and volunteerism. In Harmann, John D. (szerk.): *Volunteerism in the eighties* (pp. 23-44). Lanham, MD: University Press of America
- Van Til, Jon (1988): *Mapping the third sector*. Washington, DC: Foundation Center.

Egyéb források:

- 1068/2012. (III. 20.) Korm. határozat a Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012–2020 elfogadásáról és a végrehajtásához szükséges középtávú feladatokról (<https://njt.hu/jogszabaly/2012-1068-30-22> – utolsó letöltés: 2023.01.13.)
- Corpus Juris Secundum. (1995). *Corpus secundum*. St. Paul, MN: West.
- EU Ifjúsági Stratégiája (2018): *Resolution on the European Union Youth Strategy 2019-2027* (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14080-2018-INIT/en/pdf> - utolsó letöltés: 2023.01.13.)
- Fair Labor Standards Act, 29 U.S. C. 55201-219, and FLSA Regulations, 29 CFR 5553.100-106 (1985)